PAUL KRAUSE: DRAGOSTE, POFTĂ ȘI IZBĂVIRE ÎN „LA RĂSCRUCE DE VÂNTURI” AL LUI EMILY BRONTË

Autor: Redacția Syntopic | 22 mai 2022

Un articol de Paul Krause *pentru* Voegelin View

Articol original: Libidinal Heights: Love, Lust, and Redemption in Emily Brontë’s “Wuthering Heights”

Articol tradus de Diana Voinea, studentă la Facultatea de Filosofie, Universitatea din București, pentru stagiul de practică organizat în parteneriat cu redacția Syntopic

La răscruce de vânturi, de Emily Brontë, este considerată o poveste de dragoste pasională, o „poveste de dragoste mai puternică decât moartea”, care urmărește viețile mai multor generații. În centrul său se află Catherine Earnshaw, împreună cu un tânăr orfan devenit maestru tiranic, pe nume Heathcliff, și o tânără încăpățânată, Cathy Linton, care descoperă tragedia de la Wuthering Heights după ce îl întâlnește pe același Heathcliff, mai în vârstă, care o introduce în această luptă a generațiilor pentru dragoste, poftă și izbăvire. Cu toate acestea, interpretarea cărții *La răscruce de vânturi* drept o poveste de dragoste este profund greșită și periculoasă – mai ales atunci când se concentrează asupra lui Catherine și Heathcliff. Există o poveste de dragoste reală care constituie subiectul acțiunii: iubirea lui Cathy față de Linton și Hareton – compasiunea, mila și iertarea pe care fata le manifestă în aceste relații –, nu demonii erotici ai lui Heathcliff și Catherine, care își aruncă umbrele distructive peste ținuturile galeze. Așa-zisa iubire a lui Heathcliff și Catherine servește ca un avertisment pentru cititor, în timp ce iubirea lui Cathy este un antidot vindecător și răscumpărător pentru păcatul originar al lui Heathcliff și al lui Catherine; sunt două tipuri diferite de „dragoste” pe care le prezintă povestea, iar modernii degenerați se îndrăgostesc, de fapt, de avertismentul pe care Brontë îl făcea.

Ecouri ale lui Adam și ale Evei

Este la modă printre criticii postmoderni și feminiști să laude dragostea lui Catherine și Heathcliff. De asemenea, aceștia subliniază spiritul conflictual puternic al lui Cathy față de Heathcliff în a doua jumătate a romanului (asta dacă se deranjează să ajungă până acolo). Motivul acestor lecturi ideologice este evident: ca femeie, Catherine acționează conform propriei voințe în ceea ce privește dragostea (deși moare pentru asta), mai degrabă decât să rămână supusă structurilor și forțelor din jurul ei; ca tânără, Cathy acționează conform propriei voințe în confruntarea cu Heathcliff – bărbatul toxic stăpânitor – și iese victorioasă. Mai mult, romantizarea erosului manifestat de Catherine și Heathcliff dă la o parte criticile și avertismentele mai evidente pe care Emily Brontë le introduce în poveste. În una din primele interacțiuni dintre Catherine și Heathcliff, de exemplu, Heathcliff îi spune: „Nu trebuia să mă atingi… voi fi cât de murdar îmi place; și îmi place să fiu murdar, și voi fi murdar.” Această declarație e greu de ignorat, dar asta fac criticii noștri, concentrându-se asupra lui Catherine și Heathcliff.

Ce înseamnă „murdar” aici? Heathcliff este un păcătos. El este sufletul întunecat. Nu doar mai târziu în viață, ci încă din copilărie. „Degetele murdare” și „murdăria” confesiunii pe care o face îi dezvăluie caracterul și sufletul. Acesta reprezintă un pericol pentru Catherine și va reprezenta și moartea acesteia. Mizeria lui, printre ticăloșiile multor altor personaje, își va arunca spiritul distructiv peste Wuthering Heights.

Incapacitatea lui Catherine de a-și controla pasiunile și abilitatea manipulatoare a lui Heathcliff de a transforma spiritul de compasiune al lui Catherine într-un vârtej de emoții este ceea ce va duce la moartea ei timpurie. Dar încercarea de a ne concentra pe modul în care dragostea falsă a lui Heathcliff și a lui Catherine este o formă de poftă și păcat murdar, și cum compasiunea milostivă a lui Cathy Linton este antidotul răscumpărător care rupe păcatul originar al lui Heathcliff și al lui Catherine, implică prea multă teologie și creștinism pentru interpreții moderni, care ar prefera ca povestea să fie o tragedie despre iubirea erotică (Heathcliff și Catherine) și triumful feminismului militant (Cathy), mai degrabă decât despre compasiunea milostivă a lui Cathy, care rupe blestemul lui Heathcliff. „Feminismul” lui Brontë constă în autonomia feminină ca autonomie în sine, nu neapărat în spiritul combativ și încăpățânat al echității voluntare sau al ascensiunii feminine deasupra subjugării masculine. Libertatea lui Cathy de a alege mila și compasiunea și de a dărâma zidurile și barierele care o limitează este triumful ei suprem.

Mi se pare că *La răscruce de vânturi* (ca să nu mai vorbim de *Jane Eyre* de Charlotte Brontë) este un triumf al realității feminine moderne: elevarea autonomiei feminine deasupra subjugării masculine și a celei social-instituționale (ceea ce este evident de la sine), în același timp fiind păstrată dorința de a avea parte de familie, căsătorie și iubire, consumate de două trupuri care sunt împreună pentru a aduce viața în lume

(interpretare care ar trebui să fie, de asemenea, evidentă prin concluzia poveștii). Ambele povești expun triumfuri ale compasiunii feminine care emerg în ciuda tuturor forțelor și indivizilor care luptă împotriva lor.

Ceea ce reușește Emily Brontë să înfățișeze este libertatea femeilor de a fi femei, libertatea femininului de a-și afirma propria feminitate, în loc să fie constrânse să-și accepte natura construită prin intermediul presiunilor sociale și instituționale (așa cum se întâmplă cu Catherine, lucru care îi și provoacă moartea). Asta ratează criticii moderni, în mod deliberat, pentru că critica lor ideologică respinge natura *qua* natură și este fundamentată pe o metafizică a rebeliunii. Fiindcă axioma lor pentru interpretarea literară este metafizica răzvrătirii, nu este de mirare că eroii lor sunt rebelii (Heathcliff și Catherine), iar Cathy este eroină numai în măsura în care se răzvrătește împotriva lui Heathcliff (ignorându-se adevăratul eroism al lui Cathy, manifestat în compasiunea ei feminină pentru Linton și Hareton).

Să începem cu falsa dragoste dintre Catherine și Heathcliff. Am afirmat că această poveste de dragoste servește ca un avertisment – novelizarea *in-situ* de către Emily a ideii creștine de Cădere și de Păcat Originar, care aruncă umbra sa întunecată asupra Wuthering Heights și împiedică frumusețea edenică să strălucească în toată splendoarea sa. Wuthering Heights ar trebui să fie un loc liniștit. Este situat în frumusețea mlaștinii galeze, peisajul său este cel al unei grădini a paradisului, un castel plin de viață, dar care este asaltat de probleme care împiedică această seninătate să fie contemplată. Spre deosebire de vecinul său, Thrushcross Grange, Wuthering Heights este un loc întunecat și periculos.

De ce este Wuthering Heights un loc întunecat și periculos? Nu trebuie să uităm că povestea este spusă în cadre retrospective declanșate de sosirea domnului Lockwood și amintirile povestite de Nelly Dean. Narațiunea are loc după cădere; ne aflăm într-o lume postlapsariană și învățăm prin povestiri în ramă și din aducerile aminte ale lui Nelly despre cum a început totul.

Poate că Heathcliff a avut o poveste tragică, dar acesta nu face nimic pentru a o îndrepta. După cum am menționat, el se declară „murdar” și spune că va fi întotdeauna „murdar”. Mai târziu, este admonestat pentru că se bucură de suferința și durerea altora și pentru felul în care se răzbună împotriva lui Hindley: „Să-ți fie rușine, Heathcliff... Este misiunea lui Dumnezeu să pedepsească oamenii răi; noi ar trebui să învățăm să iertăm”, și-l amintește Nelly pe domnul Lockwood vorbind către un Heathcliff tânăr și rebel. De asemenea, aceasta își amintește de răspunsul lui Heathcliff: „Nu, Dumnezeu nu va avea satisfacția pe care o am eu făcând asta.”

Din amintirile lui Nelly, ne dăm seama că Heathcliff este un om nelegiuit, un păcătos, un om care încerca să ia asupra sa ceea ce se datorează de fapt Iubirii care structurează cosmosul și ordonează spiritul naturii. El este un Lucifer, un copil căzut și un om care a

avut odată o anumită frumusețe și măreție, dar care refuză să se schimbe și preferă să existe doar prin opoziție cu alții; existența sa este separare mai degrabă decât unitate, ură mai degrabă decât iubire. E adevărat că Hindley nu este un sfânt. Hindley este un obstacol abuziv, care îl tachinează și îl rănește pe tânărul Heathcliff. Dar, scoțând un ochi pentru un ochi în loc să întoarcă celălalt obraz, dorința lui Heathcliff de răzbunare și propria sa brutalitate duc la distrugerea Wuthering Heights. El este un om care, conform mărturiei sale, nu va ierta.

Acest rebel seducător este, de asemenea, subiectul fanteziei lui Catherine Earnshaw. Tânăra Catherine este prinsă între normele sociale ale mediului din care provine, în special de perspectiva de a se căsători cu Edgar Linton, și tentația erotică reprezentată de Heathcliff. A înclina către Heathcliff implică a deveni rebelul întunecat și sinistru care este el. Căsătoria cu Edgar este percepută ca pe o capitulare în fața presiunilor sociale și instituționale care îi fură libertatea.

Deși se căsătorește cu Edgar în detrimentul lui Heathcliff, din poveste este clar că aceasta avea o dorință erotică pentru Heathcliff. Totuși, ea nu a intrat într-un joc cu sumă nulă. A ales, într-un sens interior, să fie mai mult ca Heathcliff, menținând în același timp fațada așteptărilor sociale în căsătoria cu Edgar. Criticii care susțin că acceptarea forțată a lui Edgar a însemnat condamnarea sa la moarte pierd din vedere faptul că ea era mereu lângă Heathcliff, privindu-l pe Heathcliff și imitându-l pe Heathcliff. Catherine devine Heathcliff când exclamă către Nelly: „Cel mai pregnant gând al meu în viață este Heathcliff. Dacă toate celelalte ar pieri, iar el ar rămâne, eu voi continua să fiu... Nelly, eu sunt Heathcliff! El este întotdeauna, întotdeauna în mintea mea.” De asemenea, aceasta mai afirmă: „Sunt la fel de puțin interesată să mă căsătoresc cu Edgar Linton pe cât sunt să ajung în Rai”.

Alegându-l pe Heathcliff la un nivel interior, spiritual, Catherine mărturisește că părăsește cerul pentru lumea chinurilor trupești și a torentelor lui Heathcliff. Ceea ce o face pe Catherine un personaj remarcabil este faptul că este conștientă de toate acestea. Ea îl alege de bună voie și cu bună știință pe Heathcliff și cunoaște toate ramificațiile pe care le implică alegerea ei. Catherine vrea în mod deschis să fie alungată din cer pentru a rămâne în iadul lui Heathcliff. Și, făcând exact asta, în ciuda căsătoriei exterioare cu Edgar, Raiul care este Wuthering Heights se transformă într-un iad. Alegerea ei, ca și cea a Evei din Geneza, duce la moarte – nu numai a ei, ci și o moarte care se extinde asupra locurilor din jurul ei și a Wuthering Heights, care este pătat de această alegere voluntară.

Dar profanarea Wuthering Heights și moartea lui Catherine Earnshaw nu reprezintă sfârșitul poveștii. Heathcliff crește și moștenește castelul. El se confruntă cu agresorii săi din adolescență și îi agresează la rândul lui. Acesta este acum stăpânul tiranic al unui loc muribund și decadent.

Cathy Linton, fiica lui Catherine Earnshaw și Edgar Linton, vine la Wuthering Heights pentru a îndeplini dorința lui Heathcliff de a fi bântuit de Catherine:

> „Catherine Earnshaw, să nu te odihnești atâta timp cât eu trăiesc! Ai spus că te-am ucis – bântuie-mă atunci! Cei uciși își bântuie ucigașii. Cred – știu că fantomele rătăcesc pe pământ. Fii mereu cu mine – ia orice formă – înnebunește-mă! Numai nu mă lăsa în acest abis, unde nu te pot găsi! Oh, Doamne! Este de nedescris! Nu pot trăi fără viața mea! Nu pot trăi fără sufletul meu.”

În acest context se arată Cathy Linton, spiritul lui Catherine Earnshaw din multe privințe, venind să-l bântuie pe Heathcliff și să-i împlinească dorințele întunecate și blestemul pe care l-a chemat asupra sa.

Ceea ce a precipitat această ieșire dramatică a lui Heathcliff a fost moartea lui Catherine și dorința ei de a fi iertată: „Iartă-mă!”, strigă ea către Heathcliff pe patul de moarte. Dorința de iertare a lui Catherine este însă refuzată de Heathcliff; iertarea este imposibilă pentru el, pentru că aceasta l-ar curăța de mizeria în care se tăvălește cu bucurie. Să ne amintim doar de conversația lui Nelly cu tânărul Heathcliff despre cum poți învăța să ierți. El nu poate. Astfel, respinge reconcilierea prin iertare și face ca întunericul care coboară asupra Wuthering Heights să îl scufunde mai departe în „moarte” și „iad”. După moartea lui Catherine, el cheamă blestemul păcatului să-l consume pentru tot restul vieții sale. A doua jumătate a romanului aduce în prim planul rezolvarea acestei probleme a refuzului de a ierta.

Cathy Linton și reabilitarea Wuthering Heights

Apariția lui Cathy în roman servește drept a doua jumătate a poveștii – partea din poveste adesea uitată de memoria publică și de cei care elogiază marele roman al lui Brontë. Cathy nu este doar împlinirea dorinței întunecate a lui Heathcliff de a fi bântuit, ci este și antidotul păcatului originar de la Wuthering Heights: lipsa de compasiune și de iertare dintre Catherine și Heathcliff, dintre Heathcliff și Hindley, dintre toți indivizii care nu puteau manifesta acea compasiune și iertare atunci când era cea mai mare nevoie de ele.

Dar Cathy nu este sfântă încă de la începutul poveștii (și, pe bună dreptate, pentru că asta face schimbarea ei la față cu atât mai puternică și memorabilă – într-adevăr, admirabilă). Din nou, geniul lui Emily Brontë constă în alegerea liberă a lui Cathy de a fi femeie – de a îmbrățișa mistica feminină a compasiunii, milei și iubirii care a fost absentă în lumea toxică întunecată de la Wuthering Heights, odată cu prezența lui Heathcliff. Ea cade pradă intrigilor coercitive ale lui Heathcliff și acționează cu snobism față de needucatul Hareton.

În ceea ce-l privește pe Linton Heathcliff, Cathy este prinsă într-o capcană abuzivă, fiind supusă izbucnirilor lui și încercând să manifeste compasiune față de starea sa precară, în timp ce este împinsă de la spate de intrigile lui Heathcliff care dorește să îi căsătorească pe cei doi. Cathy pare să se îndrăgostească de acest Linton muribund, dar mai ales dorește să-i facă în ciudă lui Heathcliff, dovedindu-i că este mai puternică decât opresiunea chinuitoare a acestuia. Murind de tuberculoză, Linton o eliberează însă pe Cathy de domnia tiranică a lui Heathcliff, lucru care îi permite lui Cathy să-și îmbrățișeze liber feminitatea împotriva lui Heathcliff și să ajungă să-l iubească pe Hareton, față de care acționase cu cruzime mai devreme. Moartea lui Linton o eliberează să poată iubi fără să fie apăsată de răutatea pe care o resimțea față de Heathcliff, însă și dragostea ei pentru Linton, pe care o mărturisește, este importantă în schimbarea ei la față (mai multe despre aceasta mai târziu).

Relația complexă a lui Cathy cu Hareton îi dezvăluie sufletul și transformarea. Ea acționează arogant în fața lipsei lui de educație la începutul relației, dar treptat dezvoltă o compasiune față de felul său de a fi. Hareton este slab acolo unde Cathy este puternică, iar puterea lui Cathy îi va da putere lui Hareton. Cu timpul, Cathy se îndură de condiția lui Hareton și se hotărăște să-l ajute să-i facă în ciudă lui Heathcliff, dar, în timp ce îl sfidează pe Heathcliff, începe să-l iubească cu adevărat pe Hareton, care experimentează o forță mistică și puternică pe care nu a experimentat-o niciodată până acum în viața sa – o experiență care n-a mai avut loc la Wuthering Heights de când cu prezența lui Heathcliff.

Cathy devine profesoară pentru Hareton. Îl ajută în educația lui. Cei doi se îndrăgostesc unul de celălalt – o iubire care a fost rezultatul compasiunii și milei feminine a lui Cathy, și care sparge inima de piatră a lui Heathcliff.

Sub ochii lui Heathcliff, Cathy își arată dragostea într-o lume lipsită de iubire. Urmărind iubirea dintre Cathy și Hareton, Heathcliff își dă seama de dragostea pe care a ratat-o alături de Catherine din cauza incapacității sale de a ierta. Însă Heathcliff nu poate încă ierta. Așadar moare. Dar moartea sa pune capăt blestemului întunecat care se abătuse asupra Wuthering Heights și îi permite lui Cathy să scape de umbra mizerabilă a lui Heathcliff, care îi inhibase transfigurarea totală. (Atât timp cât Heathcliff era în jur, exista posibilitatea teribilă de recidivă.)

Ceea ce o face pe Cathy o eroină este faptul de a cunoaște puterea compasiunii și a iertării, pe care le alege și le folosește de bună voie. Confruntându-l pe Heathcliff cu privire la dragostea sa pentru Linton, ea îi spune: „Știu că are o natură rea… este fiul tău. Dar mă bucur că pot să fac ceva mai bun, să-l iert; și știu că mă iubește, și din acest motiv îl iubesc. Domnule Heathcliff, nu ai pe nimeni care să te iubească.” Dar ea recunoaște și existența unei alte motivații: „Oricât de nefericiți ne-ai face, vom avea în continuare consolarea gândului că cruzimea ta se naște din nefericirea ta mai mare! Ești

nefericit, nu-i așa? Singur, ca diavolul, și invidios ca el?”

În timp ce dragostea lui Cathy pentru Linton are motivații periferice de care este ulterior eliberată după moartea lui – permițându-i, mai târziu în poveste, să se ofere pe deplin lui Linton – confruntarea cu Heathcliff, în timp ce începe să fie îndrăgostită de Linton, dezvăluie multe lucruri pe care criticii moderni le trec cu vederea. Prima este tema iertării, însăși caracteristica iubirii pe care Heathcliff refuză să o îmbrățișeze chiar și atunci când Catherine murea și tânjea după iertarea lui. Cathy îl iartă mai întâi pe Heathcliff pentru mizerabila sa tiranie, lucru care o pune pe calea iertării transfiguratoare dintre ea și Hareton spre finalul romanului. În al doilea rând, ea îl identifică corect pe Heathcliff ca fiind Lucifer, un diavol invidios și singuratic, la fel ca Satana din *Paradisul pierdut* al lui Milton, care este nefericit și invidios pe îmbrățișarea iubirii pline de bucurie a primilor noștri părinți. În al treilea rând, Cathy înțelege că iubirea implică relație, că singurătatea nu poate produce niciodată iubirea la care oamenii râvnesc și că iertarea pare a fi o forță a atracției care aduce oamenii împreună în dragoste.

Voința și autonomia lui Cathy nu se schimbă. Însă scopul lor, da. Iar diferența dintre aceste scopuri ale lui Catherine și Cathy este ceea ce Emily Brontë ne îndeamnă să luăm în considerare. De la a-l submina pe Heathcliff la a-l iubi pe Hareton, libertatea lui Cathy se manifestă în alegerile ei – dar Emily Brontë desăvârșește libertatea lui Cathy prin alegerea ei de a-l iubi pe Hareton cu deplină cunoștință despre ce înseamnă și implică iubirea ei lumească, mai degrabă decât iubirea egoistă a lui Catherine Earnshaw, care a cauzat moartea ei, și invidia egoistă care îl guvernează Heathcliff, ducând la dorința lui de răzbunare. Iubindu-l pe Hareton și manifestând mila și iubirea plină de compasiune pe care o astfel de relație o cerea, sentimentele lui Cathy îl fac pe Heathcliff să fie zdrobit și distrus. Moartea sa, rezultatul alegerilor lui Cathy, eliberează Wuthering Heights de blestemul întunecat care atârna deasupra lui.

În penultima transfigurare a lui Cathy, ea îl sărută pe Hareton pe obraji, o imagine a compasiunii care să vindece chinul anterior al băiatului. Îi cere iertare, știind că iertarea nu este o stradă cu sens unic; a învățat să manifeste iertarea în relația cu Heathcliff, dar acum trebuie să primească iertarea din partea lui Hareton, pentru a fi absolvită de greșelile ei anterioare. „Iartă-mă, Hareton, fă-o! Mă poți face atât de feicită spunând acel cuvânt mic.” Hareton ezită inițial, dar, în cele din urmă, iartă. Iertarea, expresia supremă a iubirii creștine, triumfă asupra Wuthering Heights și aduce iubire și viață în lume.

Cathy și Hareton se căsătoresc. Dragostea lor consumată în căsătorie se produce prin iertare (chiar lucrurile care lipsesc în relația dintre Heathcliff și Catherine) și, datorită ei, frumusețea Wuthering Heights este restabilită. Pacea se așterne în sfârșit. Avem promisiunea unei vieți noi în lumea nouă și senină: „Am zăbovit în jurul lor, sub cerul

acesta blând: Am privit moliile zburând printre clopoței și lande; am ascultat vântul moale care respira prin iarbă; și m-am întrebat cum cineva și-ar putea imagina vreodată un somn agitat pentru cei care dorm pe acest pământ liniștit.”

Mă întreb cum și-ar putea cineva imagina vreodată că „dragostea” dintre Catherine și Heathcliff este ceea ce lăuda Emily Brontë, în locul dragostei lui Cathy, în locul compasiunii, milei și iertării ei, care desfac păcatul originar al refuzului iertării manifestat de Heathcliff și al alegerii lui Catherine de a fi diavolul Heathcliff, în locul îngerului care suntem chemați să fim și în care Cathy se transformă, în mod unic, pe parcursul romanului. Cu toate acestea, mulți critici ar prefera să-l aleagă pe Heathcliff și să fie aruncați din Rai sub „deziluzia” „romantismului eroic”, sub forma unei rebeliuni eroice amăgitoare, în loc să fie transformați de iubirea iertătoare care o transfigurează pe Cathy și izbăvește Wuthering Heights. Prin omiterea schimbării la față și a izbăvirii pământului de către Cathy, concentrându-ne doar pe Catherine și Heathcliff, ratăm adevărata putere și măreție a sublimului roman al lui Emily Brontë și acea amintire durabilă că iertarea este cel mai greu, cel mai eroic, cel mai iubitor lucru pe care îl putem face.

Acest articol a fost tradus cu acordul publicației *Voegelin View*.

Imagine: Unsplash